

KATOLIKUS KÁNTORLAPOK

Szerkeszti: Balogh P. Piusz OPraem,
a gödöllői Premontrei Szent Norbert Egyházzenei Szakközépiskolában

Jónás jele

„Amint ugyanis Jónás próféta három nap és három éjjel volt a hal gyomrában, úgy lesz az Emberfia is három nap és három éjjel a föld szívében.” (Mt 12,40)

Húsvét heteiben az Egyház a föltámadás titkát és örömét kiemelten állítja elének. A megváltás beteljesedése a művészetet is számos alkotásra ihlette, és a kapcsolódó szimbólumok gazdagsága további bibliai jelenetek ábrázolására is lehetőséget kínált. Jézus tanításaiban, példabeszédeiben maga is gyakran utalt ószövetségi történetekre, és azokat saját korára, környezetére vagy éppen önmagára vonatkoztatta. E módszert felismerve és következetesen alkalmazva a középkor során kialakult a Szentírás hármas értelmezésének a gyakorlata. Az első kifejtés historikus, amelyben a szavaknak a szóban forgó dologra vonatkozó első jelentését vesszük figyelembe. A második értelmezés az allegorikus, midőn a betű szerint előadott jelentés által valamely más, akár a múltban, akár a jelenben vagy a jövőben történő dolgot jelzünk. Az egyszerű allegória egy látható tényt jelent, míg az analógia már felfelé vezet, vagyis a látható által átláthatatlan tényt nyilvánítanak ki (vö. Migne: *Patrologiae cursus completus*, series latina, III. 175,11). A Szentírásban szereplő Jónás könyve feltehetően a Krisztus előtti IV. században keletkezett, inkább tanító, mint prófétai célzattal. Jézus idézett hivatkozásában azonban a küldetésről, kötelességteljesítésről, isteni irgalomról szóló történet prófétai hangsúlyt is kap, amennyiben „Jónás jele” már a sírba tétel és föltámadás eseményeit vetíti előre.

Bár a történet közismert volt a középkorban is, ábrázolása viszonylag ritka. Már csak azért is különösen érdekes és értékes az aghtamari Szent Kereszt-templom (915–921) Jónás-domborműve. A templomot a Van-tó szigetén (ma félsziget) Gagahik Arcruni király (908–915) alapította zárándokhelyként a szent Kereszt tiszteletére. A templom alaprajzában is keresztformát mutat, s a külső falfelületeit jól átgondolt ikonográfiai program alapján szerkesztett domborműsor díszíti. A keresztforma egyik tengelyének végfalain a paradicsomi Ádám-Éva jelenet („bűn fája”) és a Golgota képe („megváltás fája”) szerepelnek — az utóbbi a XVII. századi átépítéskor megsemmisült. A másik tengelyben Világosító Szent Gergely és Trdat király találkozása, ill. Gagahik király templom-

alapítása látható. A mondanivaló világos: a bűnbeesés és a megváltás kozmikus ívelésében az örmény kereszténység szerepe. Az említett tengelyhez kapcsolódva négy nagyobb falfelületen a megváltás-megszabadulás ószövetségi előképei kaptak helyet: Dávid harca Góliáttal (1Sm=1Rg 17,40–54), Dániel az oroszlánok között, és a három ifjú a tüzes kemencében (Dn 6, Dn 3,8–50), Jónás története (Jon 1–4). A negyedik felületen a templomhoz toldaléképületet kapcsolnak, így ez a dombormű felismerhetetlen. Az ikonográfiai program szerint feltehetően Sámson története került ide (Jdc 13–16). Valamennyi történetben közös a választott nép bizalma Istenben, s a választott nép fiai közül támadt szabadító. Aghtamar konkrét ikonográfiai rendszerében ezek a jelenetek konkretizálva az örmény nép megszabadulására is vonatkoztak.

Jónás történetét a kőfaragó ún. „szimultán kompozícióban”, négy jelenetbe sűrítve mondja el, pontosan követve a szöveg négy fejezetét. Az első domborművön a tengerészek Jónást vízbe dobják, és hatalmas hal elnyeli, a másodikon a halfarkú, szárnyas szörnyeteg látható, miután Jónást partra vetette Ninivében. A következő képen Jónás prédikál az immár vezeklőruhába öltözött királynak, míg a befejező jelenetben a próféta a kizöldült ricinusfa ágai alatt pihen. Érdekes a képsor néhány ábrázolásbeli érdekességére is odafigyelni. A baloldali első jelenet hajója keskeny, hosszú törzsű, ívesen fölmagasodó elő- és hátrésszel, középen egyetlen vitorlarúddal (ún. viking-típus). A IX–XI. században ilyeneket használtak a Földközi-tenger partvidékein éppúgy, mint a Van-tó közlekedésében és halászatában. Thorosz Roszlin 1286-os illusztrált szertartáskönyvében (Dzsasoc) a jelenet szinte pontosan ugyanúgy látható, de hivatkozhatunk a bécsi mechitarista könyvtárban őrzött XVI. századi „Van-tavi Hymnarium” 92. tábláján látható Jónás-jelenetre is. Talán nem véletlen, hogy a viszonylag ritka Jónás-ábrázolások közül három is éppen ugyanarról a környékről, a Van-tó vidékéről származik. A részben bajelhárító, részben magát a bajt (égiháború, villámcsapás) jelképező őskori, nagyméretű halszobrok, a „visap”-ok a Van-tó partjainál voltak gyakoriak. A második jelenet szárnyas szörnyalakja ismét csak nem ismeretlen az ókori örmény művészetben. A mezopotámiai kultúrák szárnyas oroszlánja, a „lamaszu” már Erebuni-ban is megjelent (Kr. e. 782). A vezeklő ninivei király jellegzetes „töröküléssel” pozitúrája, ruházata és turbánja a szeldzsuk hódítás veszélyében élő Aghtamar templomfalán nem igényel különösebb jelképi értelmezést.

A Jézus által idézett „Jónás jele” —a szövegkörnyezetet is figyelembe véve— több, mint egyszerű utalás Jézus sírban nyugvására és harmadnapni föltámasztására. Jónás szavára Ninive népe bűnbánatot tartott, elfogadta és megszívlelte a próféta intését, ezért az ítéletkor jobb sorsa lesz, mint Jézus tanítását elfogadni nem akaró farizeusoknak (L 11,32). De Jónás példája a küldetés, a hivatás teljesítésére is ösztönöz. A megriadt asszonyok húsvét reggelén vállalták az örömhír továbbadását az apostoloknak (Mt 28,8–10), az apostolok maroknyi csapata vállalta a föltámasztás hirdetését pünkösdi reggelén (Act 2,14), majd Jézus búcsúszavainak megfelelően a keresztény küldetést.

„Menjetez tehát, tegyetez tanítványommá mind a népeket! Kereszteljetez meg öket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére, és tanítsátok meg öket mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektez. S én veletez vagyok mindennap a világ végéig.” (Mt 28,19–20)

Guzsik Tamás

Megjelent az Ararát VI/5. 2000. május 31-i számában

2012. szept. 5-én látogattam el Bődör Vilmos kántorhoz Zalaszentlászlóra. A község Zalaszentgróttól délre, Zalaudvarnok és Kehidakustány között, Zala megye északkeleti részén található. 1976-ban a Gyülevész nevű kis falut is hozzácsatolták, így a falu kb. 900 lelket számlál. Látogatásomnak nagyon örült, és jót beszélgettünk. A 80. születésnapját épp az előző napon ünneplő Vili bácsi a környék legidősebb kántora, de meglepően fiatalos, kedves, jókedvű és beszédes. A beszélgetés alatt a magnó is forgott.

Bődör Vilmos zalaszentlászlói kántor

— Magnókántor is volt —*kezdi a beszélgetést*—. Mikor Masszi Béla plébános ide került 1987-ben, mise közben elromlott. Gyorsan átültem a harmóniumhoz, és elvégeztem a misét. Utána megkeresett, hogy hogyan gondoltam meg én ezt, hogy belépjek a misét folytatni? Kántor voltam... Kántor? Miért nem mondta ezt előbb? Ha tudtam volna, már régen eldobtam volna a magnókántort!

Utána folytattam a kántorkodást, 25 éve van már ennek. De hát én fizetést nem kérek. Ha úgyis ott vagyok, akkor orgonálok, viszem a misét, besegítek. Ha máshova hívnak, akkor azt fizetik. A mostani plébános mondta, hogy fizetek! Ide figyelj, mondtam, nem kell nekem! Ha elmegyek valahová, akkor fizetnek, mert ezzel köszönik meg, de itthon nem kérek semmit. Nem pénzért csinálom. Amíg élek, csinálom. Ezt fogadtam meg a Jóistennek. Kihagyások voltak, de 25 éve már egyfolytában csinálom.

— *Mikor kezdte a kántori szolgálatot?*

— 1956-ban tanultam, 1957. jan. 1-én kezdtem. Utána lett átépítve a templom. Régen 50–100 fő volt a befogadóképessége, a mostaniba sokkal többen férnek be.

— *Ki mondta, hogy menjen el kántornak?*

— A plébánosom, aki az iskolában tanított, Pejdlí Béla. 41 évig itt volt plébános. Ő meghalt. Az utána való plébánossal nem jöttünk ki jól. Pár hónapig csináltam, aztán annak volt egy házvezetőnője, ő megtanult kicsit orgonálni, aztán azzal ment a mise. Utána jött Elek Béla. Neki nem kellett kántor. Jó, semmi akadálya. Magnóról ment a mise. Aztán Masszi Béla került ide, akkor elromlott a magnó, ahogy mondtam már, és odaültem a harmóniumhoz. Aztán jó barátságba kerültünk vele. Gander Gyula volt az én kántortanítóm. Itt volt nagyon sokáig. Szép hangja volt. Felesége is zalaszentlászlói volt. Elköltöztek a Duna-Tisza-közére valahová. Tar Jánosné (Bődör Mariska) Győrbe járt, ott ta-